

ΜΑΘΗΜΑ: «Πρόληψη του εγκλήματος και κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισθέντων»

Διδάσκουσα: Καθηγήτρια Χριστίνα Ζαραφωνίτου

Επικουρικό έργο: Δρ. Ελένη Κοντοπούλου

I. Το αντικείμενο του μαθήματος: Αντικείμενο του μαθήματος αποτελεί, αφενός η πρόληψη του εγκλήματος και αφετέρου η κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισθέντων, η οποία συνίσταται ουσιαστικά στην πρόληψη της υποτροπής και της ένταξης στην εγκληματική «σταδιοδρομία». Στο πρώτο σκέλος του μαθήματος που αφορά την πρόληψη, γίνεται κατ' αρχάς η εννοιολογική προσέγγιση της πρόληψης με έμφαση στα είδη και τις διακρίσεις της, καθώς και η απαραίτητη διασαφήνιση των εννοιών ώστε να αποφεύγονται συχνές παρανοήσεις με φαινομενικά συναφείς έννοιες (όπως η πρόγνωση, πρόβλεψη, πρόσληψη κ.ο.κ.). Ειδικότερα αναλύονται οι διάφορες μορφές πρόληψης, με αφετηρία τη διάκριση μεταξύ ποινικής και κοινωνικής πρόληψης και κατ' επέκταση αναλύονται αντίστοιχα οι μορφές της γενικής και ειδικής (ποινικής) πρόληψης καθώς και της γενικής και περιστασιακής (κοινωνικής) πρόληψης και των ειδικότερων εκφάνσεών τους (ιδιωτική, κοινοτική, τεχνική κλπ). Η προσέγγιση των παραπάνω μορφών πρόληψης εξειδικεύεται κατά είδος και μορφή εγκληματικότητας (ενδοοικογενειακή βία, σεξουαλική εγκληματικότητα, κλοπές/διαρρήξεις, ληστείες, ναρκωτικά, οικονομική εγκληματικότητα κλπ), ενώ αναδεικνύεται ο ρόλος της τοπικής κοινωνίας, της αστυνομίας, της δικαιοσύνης και εν γένει του άτυπου και επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος.

Στο δεύτερο σκέλος του μαθήματος που αφορά την κοινωνική επανένταξη το μάθημα περιλαμβάνει την πραγμάτευση των σημαντικών ζητημάτων της πρόληψης της υποτροπής και της κοινωνικής (επαν)ένταξης των αποφυλακισθέντων και εν γένει των δραστών εγκληματικών πράξεων. Στο πλαίσιο αυτό είναι αναγκαία η αναφορά στα επιστημολογικά προαπαιτούμενα και τον εννοιολογικό προσδιορισμό του κοινωνικού αποκλεισμού, της περιθωριοποίησης και της κοινωνικής επανένταξης, των διαφόρων όψεων «κοινωνικών φραγμάτων» και αποκλεισμών καθώς και των συναρτημένων με αυτά εννοιών και πρακτικών της κοινωνικής αποστέρησης και της επικινδυνοποίησης ατόμων και πληθυσμών. Αντίστοιχα, προσεγγίζονται οι προστατευτικοί και ωθητικοί στην εγκληματικότητα παράγοντες μέσα από τη διεθνή και ελληνική ερευνητική γνώση και εμπειρία και τις θεωρητικές προσεγγίσεις των 'εγκληματικών σταδιοδρομιών', καθώς και τα διαπιστωμένα μεθοδολογικά εμπόδια.

Ειδική έμφαση θα δοθεί στην ανηλικότητα τόσο για την πρόληψη όσο και για την κοινωνική επανένταξη.

II. Εκπαιδευτικά εργαλεία

- Πραγματοποίηση εισηγήσεων από τις διδάσκουσες
- Παρουσίαση εργασιών από τους φοιτητές
- Προσκλήσεις ειδικών εμπειρογνομόνων για θέματα πρόληψης και κοινωνικής επανένταξης
- Εκπαιδευτικές επισκέψεις
- Συμμετοχή σε επιστημονικά δρώμενα σχετικά με το αντικείμενο του μαθήματος
- Συνεργασία με τις δραστηριότητες του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου <https://easte.panteion.gr/index.php/el-gr/>

III. Αξιολόγηση: Συμμετοχή στις εκπαιδευτικές διαδικασίες, απαλλακτική εργασία¹ και προφορικό τεστ.

IV. Βιβλιογραφία (ενδεικτική)

Ελληνόγλωσση

- Αλεξιάδης Σ., Εγκληματολογία, 5 η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011.
- Γιαννούλης Γ., Η επικινδυνότητα του δράστη και η εκτίμηση κινδύνων από δικαιοκρατικής σκοπιάς, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα, 2017.
- Γιοβάνογλου, Σ., Θεσμικά προβλήματα της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακιζομένων, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: εκδ. Σάκκουλα, 2006.
- Ζαραφωνίτου Χ. & Κοντοπούλου Ε., Λεμπέση Μ., Πανάγος Κ., Το φαινόμενο της υποτροπής αποφυλακισμένων στην Ελλάδα: Εμπειρικά δεδομένα και κατευθύνσεις για την αντεγκληματική πολιτική και την κοινωνική επανένταξη: [ΕΠΑΝΟΔΟΣ Ν.Π.Ι.Δ. – ΕΠΑΝΟΔΟΣ Ν.Π.Ι.Δ. για την επανένταξη των αποφυλακισμένων υπό την εποπτεία του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη](#)
- Ζαραφωνίτου Χ. (Επιμ.), "Πόλη, εγκληματικότητα και ανασφάλεια στην εποχή της οικονομικής κρίσης" Αθήνα 2013, <https://criminology.panteion.gr/el/drasteriotetes/ekdeloseis/283-emerida-me-thema-pole-enklematikoteta-kai-anasphaleia-sten-epoche-tes-oikonomikes-krises>
- Ζαραφωνίτου Χ. (Επιμ., πρόλογος, συμμετοχή), (Αν)ασφάλεια, Αντεγκληματική Πολιτική και Δικαιώματα του Ανθρώπου, Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών, Τμήμα Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2007.
- Ζαραφωνίτου Χ. (Επιστημ. Δ/νη.), Κοντοπούλου Ε., Πανάγος Κ., Ανίτση Ε., Λεμπέση Μ., Εμπειρική διερεύνηση της υποτροπής στο πλαίσιο του ΝΠΙΔ ΕΠΑΝΟΔΟΣ για την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων: Ποσοτικές και ποιοτικές προσεγγίσεις. Εγκληματολογία, 2018, σελ. 20-40.
- Ζαραφωνίτου Χ., "(Αν)ασφάλεια καταστηματαρχών Αθηνών και Πειραιώς και νέες μορφές αστυνόμευσης", στο Εγκληματολογία, τ.1/2012, σ.σ. 91-98.
- Ζαραφωνίτου Χ., (Επιστ. Διεύθυνση), Πρακτικά 1ου Ετήσιου Συνεδρίου με θέμα: 'ΕΠΑΝΟΔΟΣ: Η πορεία προς την κοινωνική επανένταξη', Επιμέλεια: Φωτεινή Μηλιώνη, Συνεργασία: Πηνελόπη Κόλλια, ΔΙΟΝΙΚΟΣ, Αθήνα 2018.
- Ζαραφωνίτου Χ., "Ανασφάλεια και επέκταση του κοινωνικού ελέγχου: ποινικοποίηση των 'αντικοινωνικοτήτων' και της 'αταξίας' ", στο Ποινικός Λόγος, τ.4, 2004, σ.σ. 2049-2059.
- Ζαραφωνίτου Χ., "Κοινωνική παρέμβαση στην πρόληψη και αντιμετώπιση της βίαιης παραβατικότητας των ανηλίκων στις γειτονιές της πόλης", στα Πρακτικά της Ημερίδας του

¹ Των οποίων η δημοσίευση δεν επιτρέπεται εάν δεν πληροί τις προϋποθέσεις του Κανονισμού του ΠΜΣ «Εγκληματολογία». Βλ. παράρτημα 2: [Κανονισμός ΠΜΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ 2018-19.pdf \(panteion.gr\)](#)

Δήμου Καλλιθέας και του Παντείου Πανεπιστημίου με θέμα “Η αντιμετώπιση και πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων», 1993, σ.σ.31-40.

- Ζαραφωνίτου Χ., “Ο ρόλος των κοινωνικών αντιλήψεων στη διαμόρφωση πολιτικών για την αντιμετώπιση σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων”, στο Εξαρτήσεις, τ.10, 2006, σ.σ.79-90.

- Ζαραφωνίτου Χ., “Προς ένα αυτόνομο πρότυπο αξιολόγησης παρεμβάσεων στον τομέα της ουσιοεξάρτησης” (κοινή συμβολή με Ι.Τσίγκανου), στο Ζαραφωνίτου Χ. & Τσίγκανου Ι. (Επιμ. Έκδ.), Ναρκωτικά: Τάσεις και εγκληματολογικές διαστάσεις στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, Τετράδια Εγκληματολογίας, Τ.3, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2002, σ.σ.11-59.

- Ζαραφωνίτου Χ., «Η κοινωνική ένταξη των μεταναστριών στην ελληνική κοινωνία. Η συμβολή της βιβλιογραφικής επισκόπησης», (με τη συνεργ. Στ. Παπαμιχαήλ & Ευ. Χαϊνά), στο Ιω. Τσίγκανου, Λ. Μαράτου-Αλιμπράντη, Γυναικεία μετανάστευση 4 στην Ελλάδα: Οδικός χάρτης πολιτικών κοινωνικής ένταξης, Μελέτες-Έρευνες ΕΚΚΕ 13, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 2014, σ.σ.243-286.

- Ζαραφωνίτου Χ., «Τοπική κοινωνία και αντεγκληματική πολιτική: Όροι και προϋποθέσεις της συμμετοχής των πολιτών στις κοινοτικές μορφές πρόληψης της εγκληματικότητας», στο Ε. Φασούλα, Φ. Μηλιώνη (Επιμ.), Κοινωνία, Έγκλημα, Εθελοντισμός, εκδ. Α. Σάκκουλα, τ.25 της σειράς του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα-Κομοτηνή, 2011: 45-61.

- Ζαραφωνίτου Χ., Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008.

- Ζαραφωνίτου Χ., Κουράκης Ν. & Συνεργάτες, (Αν)ασφάλεια, Τιμωρητικότητα και Αντεγκληματική πολιτική, Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών, Τμήμα Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009.

- Ζαραφωνίτου Χ., Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο. Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματολογικής έρευνας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003.

- Κουράκης, Ν. (επιμ.), Έμφυλη Εγκληματικότητα. Ποινική και Εγκληματολογική Προσέγγιση του Φύλου, Αθήνα-Κομοτηνή: εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2η εκδ.2003.

- Κουράκης, Ν. (χ.χ.), Μέριμνα για τους αποφυλακιζόμενους: Η σημαντικότερη προϋπόθεση για μείωση της υποτροπής, αλλά και για μια αντεγκληματική πολιτική με ανθρώπινο πρόσωπο, κείμενο δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα της ΕΠΑΝΟΔΟΥ [ΕΠΑΝΟΔΟΣ Ν.Π.Ι.Δ. – ΕΠΑΝΟΔΟΣ Ν.Π.Ι.Δ. για την επανένταξη των αποφυλακιζομένων υπό την εποπτεία του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη](#)

- Μηλιώνη, Φ. κ.ά. , Παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων και την ψυχοκοινωνική, οικογενειακή και επαγγελματική επανένταξη και προσαρμογή των κρατούμενων και αποφυλακισμένων γυναικών, 2019, ΓΓΙΦ, Εθνικό Τυπογραφείο.

- Μηλιώνη, Φ. κ.ά., Είσαι κρατούμενη ή αποφυλακισμένη; ΕΧΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ : ΜΠΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΕΣΥ». Η έμφυλη διάσταση του σωφρονιστικού συστήματος και της μετασωφρονιστικής μέριμνας. Συνοπτικός Οδηγός., 2019, ΓΓΙΦ, Εθνικό Τυπογραφείο.

- Μηλιώνη, Φ., . Έμφυλες διαστάσεις της Αντεγκληματικής Πολιτικής. Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη, 4 (2), 2009, (σσ.189-203)

- Μηλιώνη, Φ., Γυναίκα και Φυλακή. Στον Ν. Κουράκη (επιμ.). Έμφυλη Εγκληματικότητα. Ποινική και Εγκληματολογική Προσέγγιση του Φύλου, Αθήνα-Κομοτηνή: εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2009, σ. 578.
- Μητροσύλη, Μ., & Φρονίμου, Ε., Οικογενειακή, Κοινωνική και Επαγγελματική Επανάταξη Ειδικών Θεμάτων Πληθυσμού. Η περίπτωση των γυναικών κρατουμένων, στη σειρά Μελέτες, Έρευνες, τευχ. 6, Αθήνα: εκδ. ΕΚΚΕ, 2008.
- Πανούσης, Γ. (χ.χ.). Η κοινωνική επανάταξη ως αυτοτελές δικαίωμα των κρατουμένων – Αρχή διαλόγου, κείμενο δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα της ΕΠΑΝΟΔΟΥ σε <http://ΕΠΑΝΟΔΟΣ.Ν.Π.Ι.Δ. – ΕΠΑΝΟΔΟΣ.Ν.Π.Ι.Δ. για την επανάταξη των αποφυλακιζομένων υπό την εποπτεία του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη>
- Πανούσης, Γ., Η επανάταξη ως δικαίωμα; Στο έργο του ιδίου. Το χρονολόγιο ενός εγκληματολόγου, Αθήνα: εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σ. 167 επ.
- Παρασκευόπουλος, Ν., Σπινέλλη, Κ.Δ., Έρευνα για την επαγγελματική ένταξη αποφυλακισμένων στην αγορά εργασίας στην Αττική, Αθήνα: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Υπουργείο Δικαιοσύνης και ΕΚΤ, 1995.
- Πιτσελά, Α., Εκπαίδευση στη Φυλακή. Στο Α. Χαλκιά (επιμ.), Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη. Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της 6 και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Τομέας Εγκληματολογίας, τ. Ι, Αθήνα: εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2011, σ.1533 επ.
- Πιτσελά, Α., Το σωφρονιστικό σύστημα γυναικών – Αποτελέσματα μιας διεθνούς έρευνας. Στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών – Τμήμα Νομικής – Ερευνητικό Ινστιτούτο Δικονομικών Μελετών (επιμ.), Τιμητικός Τόμος Κωνσταντίνου Δ. Κεραμέως, Αθήνα: εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2010.
- Πιτσελά, Α., Γυναίκες στις Ελληνικές φυλακές. Στον Τιμητικό Τόμο Ν. Κουράκη «Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης», Αθήνα: εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2016.
- Πιτσελά, Α., Διεθνή κείμενα σωφρονιστικής πολιτικής, Αθήνα: εκδ. Αντ. Σάκκουλα.
- Πιτσελά, Α., Η εκπαίδευση των κρατουμένων ως παράγοντας κοινωνικής τους επανάταξης. Στο G. Bemann, Δ. Σπινέλλη (επιμ.), Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος Δικαίου. Τιμητικός Τόμος για τον Γεώργιο-Αλέξανδρο Μαγκάκη, 1999, 647- 671.
- Σπινέλλη Κ.Δ., Εκφοβισμός: Μύθος ή πραγματικότητα;, Ποινικά Χρονικά, 29 (1979), σελ. 321-336.
- Σπινέλλη Κ.Δ., Η γενική πρόληψη των εγκλημάτων: Θεωρητική και εμπειρική διερεύνηση μορφών κοινωνικού ελέγχου, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1982.
- Τσιούτσιας Π., Πρόληψη και καταπολέμηση της εγκληματικότητας ως αίτημα της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής, Αρμενόπουλος-Επιστημονική Επετηρίδα Δ.Σ.Θ., 29, 2008, σελ. 119-122.
- Φαρσεδάκης Ι., Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005.

Ξενόγλωσση

- Andrews D.A., Bonta J., Hoge R.D., Classification for effective rehabilitation: Rediscovering psychology, *Criminal Justice Behavior*, 1990, Vol. 17, 19-52.
- Arthur M., Hawkins D., Pollard J., Catalano R., Baglioni A.J., Measuring risk and protective factors for substance use, delinquency and other adolescent problem behaviors, *Evaluation Review*, 2002, Vol. 26, No 6, 575-601.
- Blumstein A., Cohen J., Roth J., Visher C., *Criminal careers and career criminals*, Washington, National Academy Press, 1986.
- Clarke R. (ed.) *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*, 2nd ed., Harrow & Heston, N.Y., 2002.
- Cottle C.C., Lee R.J., Heilbrun K., The prediction of criminal recidivism in juveniles: A meta-analysis, *Criminal Justice and Behavior*, 2001, Vol. 28, No. 3, 367-394.
- Crawford A., *Crime prevention and community safety, Politics, Policies and practices*, Longman, London & N.Y., 1998.
- Davis C., Bahr S., Ward C., The process of offender reintegration. Perceptions of what helps prisoners reenter society, *Criminology and Criminal Justice*, 2013, Vol. 13, No4, 446-469.
- Farrington D.P., Developmental and life-course criminology: Key theoretical and empirical issues-The 2002 Sutherland Award Address, *Criminology*, 2003, Vol. 41, No 2, 221-255.
- Gendreau P., Little T., Goggin C., A meta-analysis of the predictors of adult offender recidivism. What works!, *Criminology*, 1996, Vol. 34, No 4, 575-607.
- Goldstein H., *Problem-Oriented Policing*, McGraw-Hill, N.Y. 1990.
- Greene J.R., Mastrofski S.D., *Community Policing: Rhetoric or Reality*, Praeger, N.Y. 1988.
- Jeffery C.R., *Crime prevention through environmental design*, Sage Publications, California, 1971.
- Jeffery C.R., Zahm D.L., *Crime prevention through environmental design, opportunity theory, and rational choice models*, στο R.V. Clarke & M. Felson (eds.), *Routine Activity & Rational Choice, Advances in Criminological Theory*, 5, 2008, 329 - 330.
- Laub J., Sampson, R., *Understanding desistance from crime*, *Crime and Justice*, 2001, Vol. 28, 1-69.
- Loeber R., Farrington D.P., *From juvenile delinquency to adult crime. Criminal careers, justice policy and prevention*, Oxford, Oxford University Press, 2012.
- Morizot J., Kazemian L. (eds.), *The development of criminal and antisocial behavior*, New York, Springer, 2015, 1-18.
- Mulder E., Brand E., Bullens P., Van Marle H., Risk factors for overall recidivism and severity of recidivism in serious juvenile offenders, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 2011, Vol. 55, No 1, 118– 135.
- Newburn T., Reiner R., *Policing and the police*, Oxford University Press, 2012.

- Newman G., Clarke R., Shoham S.G. (eds.), Rational Choice and Situational Crime Prevention, Ashgate, Aldershot, 1997.
- Warr M., Life-course transitions and desistance from crime, *Criminology*, 1998, 36, 183-216.
- Zara G., Farrington D.P., Criminal recidivism: Explanation, prediction and prevention. N.Y., Abingdon, Oxon, Routledge, 2016.
- Zafonitou Ch., "New" tendencies in prevention policy in Greece: Local crime prevention councils and the partnership model", στο Α.Μαγγανάς (Εκδ.Επιμ.), Τμητικός Τόμος για την Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Τ.Β', Νομική Βιβλιοθήκη-Bruyland, Αθήνα 2003, σ.σ. 1563-1573.
- Zafonitou Ch., "Local crime prevention councils and the partnership model in Greece", στο *Community Safety Journal*, Vol.3, Ιανουάριος 2004, σ.σ.23-28.
- Zafonitou Ch., «Politiques locales de prévention et gestion de l'insécurité», δημοσίευση των πρακτικών στο IXème Colloque de l'Association Internationale des Criminologues de Langue Française, Agen, 2005.
- Zafonitou Ch., «Insécurité et extension du contrôle social : pénalisation des incivilités et du désordre», στο Th. Papathéodorou & Ph. Mary (Eds), *Mutations des politiques criminelles en Europe*, Groupe Européen de recherches sur la justice pénale & Université de Péloponnèse, Ed. Papazissis, Athènes 2006, σ.σ.61-89.
- Zafonitou Ch., «New forms of policing and the feeling of (un)safety among the shopkeepers in Athens and Piraeus» στον Τμητικό Τόμο για τον Καθηγητή Martin Killias: A. Khun, Ch. Swarzenegger, P. Margot, A. Donatsch, M. Aebi, D. Jositsch (Eds), *Criminology, Criminal Policy and Criminal Law in an International Perspective*, Stampfli Verlag, Berne, 2013, σ.σ. 485-498.

Βλ. επίσης: [Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ» - Δημοσιεύσεις](#)